

**A debreceni egyetemisták szóhasználatában
megfigyelhető jellegzetes kifejezések,
szlengek**

Készítette:

Popovics György

Debrecen, 2010. május 24.

A debreceni egyetemisták szóhasználatában megfigyelhető jellegzetes kifejezések, szlengek

Bevezető

Dolgozatomban szeretném összefoglalni résztvevői megfigyelésem eredményeit, melyet debreceni egyetemisták körében végeztem. A kitűzött cél az volt, hogy beépülve, megfigyelőként gyűjtsem össze azokat a jellegzetes kifejezéseket, melyeket gyakran használnak az alanyok, valamint amelyekről feltételezhető, hogy az egyetemisták sajátja. A megfigyelés színtere a házibulik világa volt. Azért választottam a kikapcsolódásnak ezt a formáját, mert úgy gondoltam, hogy jó színtere és terepe lehet a kommunikációnak (nem olyan hangos a zene, hogy nem lehet beszélgetni), valamint kellőképpen laza formában történnek az interakciók. A „házibulizás” széles körben elterjedt jelenség az egyetemisták körében, így nem volt nehéz megfelelő társaságot és helyszínt találni az általam választott módszer alkalmazására. Két társaság életébe kényszerültem betekintést nyerni, nem volt nehéz dolgom, hiszen a mintába kerülő alanyok közül néhány embert már korábbról ismertem, sőt, általuk vehettem részt a bulikon. Hasonló megfigyelést már korábban is végeztem, viszont akkor a csoportképző tényezők szemszögéből figyeltem az este történéseit. Természetesen az alanyok nem tudták, hogy én tudományos célú munkát végzek, azt gondolták, hogy teljesen önként, kizárólag a szórakozás céljából vagyok jelen – ami csak részben volt igaz.

Szerkezetét tekintve, dolgozatomat két nagy részre szeretném bontani. Az elsőben a szleng fogalmát, a szlenggel kapcsolatos elméleteket, a szociológiában uralkodó téziseket szeretném áttekinteni, hogy a későbbiekben egyértelmű legyen, hogy valójában mire fókuszáltam a két este alatt. Ebben a részben szeretném összefoglalni az ide vonatkozó irodalmak fontosabb elméleteit, viszont azt már most előrebocsátom, hogy nem céлом – idő és hely szűke miatt – teljes egészében lefedni a témát, illetve az összes nézetet vagy véleményt ismertetni. Elsősorban a fogalom meghatározásával, a szleng kialakulásával, eltérő terepeken való használatával szeretnék foglalkozni. Ezen kívül arra szeretnék fókuszálni, hogy a szleng használata mennyiben szociológiai, vagyis nem elsősorban nyelvi szempontból vizsgálom a jelenséget. A kultúra és a szleng kapcsolatáról is írok néhány sort, mert úgy gondolom, hogy az értelmezés szempontjából elengedhetetlen tisztázni, hogy milyen kapcsolatban áll

egymással a két dolog. A dolgozat második részében szeretném összefoglalni azokat az eredményeket, amelyeket a megfigyelések során gyűjtöttem. A két este során elhangzott jellegzetes kifejezéseket valamilyen rendszerbe foglalva szeretném bemutatni. Egyrészt témák szerint, vagyis a megfigyelés során előjövő, különböző témák kapcsán, az itt elhangzó viták alatt használt kifejezéseket gyűjtöm csoportokba. Másrészt vitatható, hogy mi számít szlengnek, vagyis maradnak majd nyitott kérdések, melyek szintén egy különálló csoportot fognak alkotni.

Olykor, utólag is, nehéz volt eldönteni, hogy melyek azok a kifejezések, amelyeket kizárólag az egyetemisták használnak. Remélhetőleg az összefoglalóm végére egy letisztult képet kapunk az általam vizsgált csoport szóhasználatában megfigyelhető szlengokról, amely hozzájárulhat a valóság és a körülöttünk lezajló folyamatok értelmezéséhez.

A szleng fogalma

A szleng fogalmának meghatározása nem is annyira egyszerű, mint azt elsőre gondolnánk. Sokkal inkább szociológiai, mint nyelvészeti fogalom, megértéséhez a modern társadalom és kultúra elméletén belül kell gondolkodnunk. I.L. Allen definíciója szerint:

„Egyrészt a szleng a társadalom csoportjai és szubkultúrái által használt, sajátos, korlátozott körben élő beszéd mód; másrészt a szleng jóval tágabb körben használt, rendkívül fesztelen, nem konvencionális szókinccs.” (I.L.Allen, 1994:261)

Az idézett meghatározásból kiderül, hogy a szleng nem korlátozódik feltétlenül egy behatárolt csoport nyelvhasználatára, gyakran általánossá válik, és a társadalom egy jelentősebb része használja az eredetileg szlenghez sorolt kifejezéseket. Egy másik megközelítés szerint:

„A csoportjellegű szövegekre (...) az jellemző, hogy bennük számos elem feltűnően áruklodik a beszélő társadalmi hovatartozásról.” (Szilágyi, 1980:43)

Ilyennek számítottak a zsargon szövegek, melyeknek ma már kisebb a jelentőségük, ugyanakkor fennmaradt néhány jellegzetes elemük, így indokolt a zsargonnal való foglalkozás is. A zsargon egy sajátos beszéd mód volt, amelyet a felsőbb osztályokba tartozók használtak. Elsődleges funkciója az volt, hogy a használók elkülönültek a többiektől, vagyis a „nagy átlagtól”. Kizárólagossága azonban az idő múlásával gyengült, hiszen a jólneveltséghez egyre inkább hozzátartozott a választékos kifejező mód. A zsargonok használatát a középosztálybeliek is egyre inkább kitűzött célként értelmezték. A nyelvi eszköztárba tartoztak az idegen kifejezések, melyeket előszeretettel használtak a szalonokban, ezzel is

jelezve a beszédmód egyediségét és az elkülönülést. A zsargon került a vulgáris kifejezéseket, gyakran finomkodó, kényeskedő leírások tarkították a beszédmódot. Ekkoriban még egyértelműen az előkelő családok sajátja volt a zsargon és a kizárólagosságot volt hivatott reprezentálni (Szilágyi, 1980).

Manapság a zsargon alatt sokkal inkább egy szakterület sajátos kifejezéseit értjük. Azonban a szakzsargon gyakran rosszzalló kifejezés. Sokan felületes tudásuk leplezésére használják a zsargonokat. A cél viszont itt is mindenképpen a bámulatba ejtés, a felsőbbrendűség érzet keltése, ami szintén a kizárólagosságot hangsúlyozza, csakúgy, mint a szó klasszikus jelentése esetében (Szilágyi, 1980).

A zsargon ellentétpárjaként a tolvajnyelvet, vagy más néven argót nevezhetjük meg. A betörők, zsebmetszők, alvilági életet élők viszont azért használják ezt a nyelvet, hogy ne értsék meg őket. A titokzatosság a fő vezérlő elv. Szókincsét tekintve különleges, ám mégsem olyan gazdag, mint a zsargoné. Az igénytelen nyelvhasználat, a durva, vaskos kifejezések a legfőbb jellemvonásai (Szilágyi, 1980).

A legerjedtebb csoportnyelv azonban nem a zsargon vagy az argó, hanem a szleng. Meghatározása, elnevezése nem egyértelmű. Vannak, akik az argóhoz sorolják, vannak, akik a jassznyelv jelzővel illetik, ám ez utóbbi is lényegében az argóhoz tartozást jelenti, hiszen a jassz jelentése „a (nagy)városi alvilághoz tartozó fiatalember.” Voltak próbálkozások a „vagánynyelv” vagy „srácn nyelv” kifejezés bevezetésére, azonban az angol „slang” maradt meg a köztudatban. Viszont a szlenget nem sorolhatjuk az argóhoz, hiszen használói nem egytől egyig bűnözők. Ez olyasfajta tévedés lenne, mint az a kijelentés, hogy mindenki csavargó, aki farmernadrágot visel. Ezért a szóban forgó beszédmódra a legkézenfekvőbb kifejezés a szleng (Szilágyi, 1980).

Szilágyi N. Sándor meghatározása szerint a szleng:

„A szleng a köznyelvnek az a változata, melyet a fiatalság előszeretettel használ az egymás közti társalgásban, városban inkább, mint falun. A közönséges köznyelvi szövegektől a szleng elsősorban szókincsében tér el. A szleng csoportjellegű, használata azonban nem annyira az elkülönülés szándékából ered, mint inkább az együvé tartozás nyelvi-nyelvhasználatbeli kifejezéseknek igényéből. Ha egy fiatal bekerül egy szlenget beszélő társaságba, akkor nagyon sok múlik azon, hogy ő maga szintén szlenget beszél-e vagy sem. Ha igen, akkor a társaság nyomban befogadja, ha viszont nem, akkor a csoport tagjai ezt úgy értelmezik, hogy az illető nem egészen közéjük való.” (Szilágyi, 1980:45)

Szlengehez sorolható kifejezéseket mindenki ismer, ilyenek a srác, csaj, haver, lelével és még sorolhatnánk. A szlengen belül csoportokat különböztetünk meg, az egyik ilyen a diáknyelv, amely az iskolások szlengjét jelenti. Erre a típusra jellemző, hogy az iskolával kapcsolatos kifejezéseket alakítja át, így lesz az osztályfőnökből „oszi” vagy az igazgatóból „igi” (Szilágyi, 1980).

Ahogy láthattuk, a szleng komplex fogalom. Sokszor nem könnyű meghatározni a fogalmat, viszont ennél is nagyobb problémát jelent a használók táborának a meghatározása. Az mindenesetre leszögezhető, hogy gyakran a társadalom nagy része által használt kifejezések összességéről van szó. Ezen kívül a pejoratív, rosszalló jelzőt is elfelejthetjük, hiszen nem arról van szó, hogy pusztán a tolvajoknak lenne saját nyelvezetük. A szleng egy szélesebb kategóriában értelmezhető és értelmezendő fogalom.

A szleng kialakulása, eredete

A szleng, mint jelenség a középkorra vezethető vissza. Amikor a vásárok alkalmával sokféle nép találkozott, nem volt közös, mindenki által érthető nyelv, viszont nem is volt szükség feltétlenül egy teljesen „egész, mindenki által érthető nyelvre”, hiszen a kereskedelem kapcsán elég volt néhány kifejezést kiemelni. Így kialakultak, majd később berögződtek a köztudatba azok a sajátos kifejezések, melyek a kereskedőket jellemezték, ugyanakkor ezeket a szavakat már nem csak egy nemzet kereskedői értették, hanem egyre több ország lakosai, akik valamilyen módon kapcsolatba kerültek a kofákkal. A mesterségek kialakulása és a középkori városok felvirágzása elősegítette és elmélyítette a folyamatot (I.L.Allen, 1994).

A XIX. században a szleng a modern városi élet részévé, és egyúttal a modern társadalom részévé vált. A szleng a sokarcú társadalom szerveződéséből jött létre, és elősegítette az egyes társadalmi csoportok közötti erőviszonyok fennmaradását és változását. Az összetettség, a pluralitás és a modern társadalom kulturális termékeként nevezhetjük meg a szlenget. Kezdetben - mint ahogyan arról már írtam – a tolvajok nyelveként aposztrofálták, azonban nem sokkal később már az alacsony kultúrák és szubkultúrák szókincsének megjelölésére szolgált. 1890 környékén már a mai értelemben használatos fogalomként használták a szlenget, a sztenderd alatti nyelvi szintre vonatkozott, amely alacsony szintről származott. Azonban az idő múlásával egyre szélesebb rétegek sajátították el a szleng csoportjába tartozó

jellegzetes szavakat, kifejezéseket, így az eredetileg egyes szubkultúrák által birtokolt szleng többé már nem volt az adott csoport sajátja (I.L.Allen, 1994).

A szleng a történelem folyamán általában a városhoz, a városi élethez volt köthető. Ez sajátosságából ered, ami egyben bizonyítja, hogy a kultúrák találkozására, az egymás mellett élés, vagy akár a túlszűfoeltség a szleng kialakulásának melegágya lehet. Szociológiai értelmezésben azt mondhatjuk, hogy a szleng a köznapi nyelv urbánus része, amelynek számos indítékát és tárgyát a városi környezet jelenti, amely sokrétűségével hozzájárul a folyamat kialakulásához és a változáshoz egyaránt. A szleng ebben a környezetben képes megújítani önmagát (I.L.Allen, 1994).

Szleng és kultúra

Most, hogy a fogalom meghatározásán túl vagyunk, a következő kérdés adódik: hogyan értelmezzük, milyen szempontból vizsgáljuk a szlenget? Mivel a társadalomba beágyazódó folyamatról van szó, mindenképpen érdekes lehet a kultúra szempontjából vizsgálni a jelenséget. A beszédmódban nyilvánvalóan visszatükröződik az adott csoport kultúrája, viszont izgalmasabbá válik a dolog, ha a társadalom egyre szélesebb rétege kezdi használni a szóban forgó kifejezéseket.

A kultúrának a szlengben való tükröződése Vlagyimir Jelisztratov szerint is létezik, sőt gyakran ez alapján ítélnék meg vagy ítélnék el egy társadalmi csoportot.

„Továbbá: milyen a szleng státusza a kultúrában? Elmondhatjuk: ez a kérdés ilyen formában még soha nem vetődött fel. A szlenget általában a priori olyasvalaminek tekintik, ami kívül esik a hivatalos kultúra keretein. A vele kapcsolatban álló szférákat fakultatívként, fordítottként, árnyékszerű, kulisszák mögötti területként stb. kezelik. S ha egyes szlengeknek (például a bohém művészeknek) el is ismerik létjogosultságát, másokat kizárólag a gonosz és az antikultúra aurájában láttatnak (az alvilági argó). Másként szólva, egyenlőségjelet tesznek a szleng hordozói és maga a szleng közé. Amilyennek ítélik magukat a hordozókat, olyannak tartják a szlenget is.” (Jelisztratov, 1998:14)

A valóság viszont ennél sokrétűbb. A nyelv fejlődésének egyes szakaszaiban minden összekeveredik, a világirodalom nagyjainak munkáit is ideértve, és a végtermék egy olyan nyelvi eszköztár, amely nem csupán az alulról jövőt tartalmazza. Ennek fényében a szlengeket nem csak a társadalom alsóbb rétegeiben elhelyezkedők használják, az egyetemistáknak,

tanároknak, ügyészeknek, bankároknak is lehet szlengjük, sőt, a csoportok között gyakran átfedések vannak (Jelisztratov, 1998).

A szleng és a kultúra kapcsán elmondhatjuk, hogy a szleng birtoklói nem feltétlenül lehet besorolni az alacsony kultúrába tartozó egyénekhez. Mivel a szleng nem korlátozódik minden esetben egy szubkultúrához, nem feltétlenül kizárólagos. Tévhit, hogy a szóban forgó kifejezések csupán az alacsony társadalmi rétegekbe tartozók és az „alacsony kultúrával” rendelkezők esetében figyelhető meg. Ebben az értelemben nem is lehet különbséget tenni kultúra és kultúra között, hiszen egyediségük, és talán pont a különleges kifejezéseik miatt nem összehasonlíthatóak.

A szleng interakciós használata

A szleng olyan társadalmi interakciók során használják, melyek előrevetítik a szleng szélesebb értelemben vett szociológiáját. Olyan nyelvhasználati szint ez, amely a különbségeken alapuló, gyakran hierarchikusan rétegződő szerepeket kívánja szemléltetni. A társadalmi szembenállás nyelveként lehet megnevezni, amelyet egyrészt az elit, másfelől az alantas szleng formájában érhetünk nyomon. A szubkulturális ellenállásban klasszikus eszköznek számít, azonban nem figyeltek oda rá különösképp. Arra szolgál, hogy jelezze az elkülönülést a finom, úri társadalomtól és annak nyelvi eszköztárától. Gyakran megbotránkoztatással jár, hiszen egyrészt pszichológiai funkciója is van, nem kizárólag nyelvi vagy esztétikai. A társadalmi szembenállás kinyilvánítására az egyik legalkalmasabb eszköz, erősségében viszont különbséget tehetünk. Megkülönböztetünk agresszív, nyílt szembenállást vagy szembeszegülést, amely durva kifejezéseket használ, ugyanakkor a legfinomabb fricskák vagy a bomlasztások jelentik a másik végletet (I.L.Allen, 1994).

Adott szubkultúra szavainak használata lehetőséget kínál, hogy új kapcsolatokat, csatornákat alakítsunk ki egy társalgásban, vagy elszakadjunk a fő irányvonalától. A szleng általában arra használjuk, hogy alacsonyabbra vagy oldalra toljuk a társalgás nyelvi kifejezésmódjait. Társadalmi hasznosság szempontjából a szleng, bomlasztó retorikája miatt fontos, amely segítségével a társalgás regiszterét alacsonyabb színvonalra lehet hozni (I.L.Allen, 1994).

A modern társadalmak interakcióinak skáláját egyértelműen szélesíti egy szleng, hiszen felismerhetővé teszi a csoporteredetet és jelleget. Más szubkultúrák beszédének ismerete a városi élet rutinja lehet azok számára, akik az urbánus sokszínűségben élik hétköznapjaikat.

Ha rendelkezünk ilyesfajta tudással, az gyakran előnyt is jelenthet, mivel segítségével megérthetjük azt, ami korábban zagyvaságnak tűnt. A tömeges egymás mellett élés, a nagyvárosi lét megfelelő terepet biztosít sokféle interakciós játékra, megtévesztésre vagy akár identitáscserére. Gyakran a manipuláció eszközeként használatos, melyet azért vetnek be használóik, hogy a róluk kialakított képet mesterségesen torzítsák. A szlenget például arra is lehet használni, hogy a társaságban azt a látszatot keltsük, hogy tagjai vagyunk egy bizalmas körnek, birtokában vagyunk különleges információknak, ezzel alapozva meg az alaphangulatot (I.L.Allen, 1994).

A szleng társadalmi funkciója vitathatatlan. A társalgás, nyelvhasználat színterén jelenik meg, a figyelemfelkeltéstől az elhatárolódásig terjed a skálája. Mindenképpen csoportképző hatásról beszélünk, hiszen a kommunikáció módjának vonalán rendezti egységekké az embereket. Gyakran a szubkultúrák saját, belső, zárt nyelvezetéről van szó, azonban nem ritka, hogy szélesebb körben is használatos, elsősorban társadalmi funkciója miatt választják az emberek.

A szleng a XX. század végén

A múltban a szlenget gyakrabban használták férfiak, mint nők, emellett a fiatalok körében is sokkal népszerűbb és elfogadottabb volt, mint az idősebb korosztályok esetében. Ezután azt mondhatjuk, hogy az általános szleng a fiatal férfiak szubkultúrájának szókinccse volt, és ennek a kultúrának a sajátos valóságfelfogását tükrözte (I.L.Allen, 1994).

A helyzet mára azonban természetesen változott. A történeti szleng nagy része vitathatatlanul a férfiak stresszes világából származik, a bárók, bordélyok, hadsereg és a deviáns szubkultúrák területéről. Szociolingvisták szerint a nők az 1970-es évekig ritkábban használták a szlenget, az nagyrészt a férfiak sajátja volt, zárt rendszert alkotva. Mára a gyökeres társadalmi változások melléktermékeként ez is megváltozott. A nők olyan állásokat töltenek be, melyeket korábban csak férfiak, így olyan élethelyzetekbe és konfliktusokba keverednek, ahol elfogadott a szleng használata. A folyamat a férfiak szlengjére is elevenítő hatással van. Nem okoz megdöbbenést az obszcén kifejezések használata sem (a nők körében sem), ami korábban elképzelhetetlen volt. Korábban a vulgaritás a férfiak nyelvhasználatára korlátozódott, amely mára kezdi elveszíteni izolált jellegét. Ugyanakkor általánosságban még mindig elmondható, hogy a szleng továbbra is megmaradt a társadalom fiatal férfi és nő tagjai

számára. A kulturális határok is meggyengültek, ide értve az etnikai, osztály- és életviteli kereteket is (I.L.Allen, 1994).

A kulturális és nyelvi változásoknak köszönhetően a szleng már sokkal elfogadottabb, nem ütközik a régi társadalmi kategóriák kereteibe. Korábban a szleng a lázadás és a meghökkentés eszköze volt, mára azonban a falak leomlottak és nem okoz megdöbbenést társadalmi jelenlétük. Az 1990-es években a deviáns csoportnak számító normák egy részét átvette a „normális társadalom” is, ezzel beágyazva azokat a köztudatba. A társadalmi rend és hierarchia folyamatosan termeli az újabb és újabb szlengeket, így valószínűleg a dolog társadalmi szerepe a jövőben is meg fog maradni (I.L.Allen, 1994).

A résztvevői megfigyelés beszámolója

Mint ahogyan azt már a bevezetőben említettem, két házibuliban vettem részt és végeztem résztvevői megfigyelést. Kutatásom fő témája a szóhasználatban megfigyelhető jellegzetes kifejezések, ezen belül is a szlengek voltak. Mindkét alkalommal albérletben volt megtartva az esemény, és úgy gondolom fontos megemlíteni, hogy nem utolsósorban buli előtti „alapozás”, iszogatók színtereként is funkcionáltak a helyek. Sok házibuliban vettem már részt, emiatt úgy gondolom, hogy „átlagosnak” tekinthető mindkét este, vagyis vegyesen jelentek meg fiúk és lányok, csoporttársak és haverok, debreceniek és kollégisták vagy más albérletben élők egyaránt.

Az esték folyamán figyelemmel kísértem a párbeszédet, koncentrálva az itt megjelenő szlengekre. A buli után lejegyeztem az eredményeket, majd témák szerint csoportosítottam azokat. Igyekeztem kialakítani valamilyen koncepciót, amely szerint vizsgálódhatok, hiszen az önmagában nem jelent sokat, hogy elhangzanak olyan kifejezések, amelyeket a szlengek csoportjába sorolhatunk. Ezért a nem, az egyetemi karok, valamint az alkoholmennyiség és minőség tükrében próbáltam rendszerezni az elhangzottakat. Az utóbbi kategória meglepőnek tűnhet, nagy valószínűséggel ilyen jellegű kutatás még nem történt, viszont az előző évi megfigyeléseimre alapozva – amely az egyetemisták csoportképző tényezőit vizsgálta – mégis bevettem a szempontok közé. Ott ugyanis megfigyelhető volt egyfajta elkülönülés a fogyasztásban, amely egyrészt természetesen az anyagiakkal volt összefüggésben, másrészt viszont talán a résztvevők kulturális szintjét is tükrözte, legalábbis ezt kívánták szemléltetni

vele. Úgy gondoltam, hogy jelen esetben is érdekes megfigyelési szempont lehet, természetesen csak kísérleti jelleggel, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy ilyen jellegű tudományos kutatás nem történt, kis rosszindulattal azt is mondhatnám, hogy megalapozatlanul került be a szempontok közé.

Először, szeretném leírni az este menetrendjét, rávilágítani, hogy milyen környezetben, hangulatban zajlottak az összejövetelek. Ezután a beszélgetésekben előjövő témákról szeretnék írni néhány sort, majd kategóriába helyezni azokat. Végül pedig a témák során elhangzott szlengeket szeretném csoportba szedni. Megfigyelési szempontjaim egyrészt magyarázó változói lehetnek a kutatásnak. Külön-külön írom le az esték forgatókönyvét, aztán pedig áttérek a témák elemzésére.

Az első estén történő résztvevői megfigyelésem nagyban hasonlított az egy évvel ezelőtthez, de azt is mondhatnám, hogy kísértetiesen, egy-két szereplő kicserélődésétől eltekintve. A feladatom az volt, hogy megvizsgáljak egy csoportot és néhány fontosabb szempont szerint próbáljam megfigyelni az itt lejátszódó tevékenységeket. Esetemben nem kellett túl messzire menni, ugyanis közvetve kapcsolatban állok egy ilyen egyetemistákból álló csoporttal. A tagok minden héten, általában szerdán összejönnek és szisztematikus módszerek alkalmazásával lerészegednek. Egy 10-15 fős társaságra kell gondolni, akik a szórakozás kedvéért ilyen formában mulatják az idejüket. A jelenlévők közül mindenki egyetemista volt. A résztvevők a Lovarda nevű szórakozóhelyen való kibontakozást megalapozandó találkoznak menetrendszerűen szerda este. A leggyakrabban egy albérletet választanak ki helyszínül.

Én is így kerültem a csoportba. Már korábban voltam a társasággal szórakozni, így a tagokat többé-kevésbé ismertem. A meghívás úgy szólt, hogy alkalomhoz illő öltözetben és alkalomhoz illő alkohollal való megjelenés kötelező. Ez azt jelentette, hogy mindenki abban jön, és azt iszik, amit szeret. Este fél kilenc és tíz óra között érkeztek a résztvevők. Én már az elejétől jelen voltam, hogy minél jobb és pontosabb megfigyelést végezhessenek. A kezdeti beszélgetések során kiderült, hogy a csoport magvát egy 8-10 fős társaság alkotja, akik csak nagyon ritka esetekben maradnak ki az összejövetelekből. A tagok folyamatosan szálingóztak és töltötték meg hangulattal a lakást. A fiúk és lányok aránya nagyjából egyenlő volt, releváns különbség csak a fogyasztás mennyiségében mutatkozott. Mindenki a saját, hozott italát fogyasztotta, illetve voltak 2-3 fős kisebb csoportok, akik közösen vásárolt italt fogyasztottak. A paletta elég széles volt. Akinek az egyetemisták alkoholfogyasztásáról van bármiféle elképzelése, az könnyen kitalálhatja, hogy nem a minőség volt az elsődleges szempont a választásnál. A legtöbben vörösboros kólát fogyasztottak, de a vodka is népszerű volt, ezen

kívül whiskey is megtalálható volt, de itt sem kell a legismertebb márkákra gondolni. Én természetesen nem osztottam meg a többiekkel, hogy egy megfigyelést végzek, nehogy ez megzavarja az alanyokat és esetleg a megszokottól eltérően viselkedjenek, ugyanis a célom az volt, hogy minél reálisabb képet kapjak a belső mechanizmusról és szóhasználati sajátosságokról.

A helyszínről is szeretnék néhány sort írni. Már az elején elmondták, hogy a legtöbb esetben, abban a lakásban tartják a bulikat, ahol éppen mi is voltunk. A hely tehát szinte állandónak tekinthető, ami szintén vonzza az embereket, hiszen tudják, hogy ott biztosan lesz valamiféle összejövetel és valószínűleg jól fognak szórakozni. Azt is elmondták a megfigyeltek, hogy volt rá példa, hogy nem ebben az albérletben tartották a „melegítést” és ennek következtében, sokkal kevesebben jelentek meg, sokan más helyet és társaságot választottak.

Elég sokféle téma merült fel, ami az idő előrehaladtával egyre nehezebben volt követhető. Az este elején az egyik szobában futballmeccset néztek, tehát itt általában sporttal illetve nemzetiségekkel kapcsolatos témák merültek fel. A többi helyiségében elszórta helyezkedtek el az alanyok. A konyhában készültek az italok és eközben egyre jobb hangulatba sodródtunk. Aztán később komolyabb témák is előkerültek, a férfi-nő közötti kapcsolatok, a tanulás, sőt, olykor-olykor különböző kulturális témák. Egészen hosszú ideig volt központi téma a politika. Szerencsére a témák vonalán egészen jól kihámozható és nyomon követhető, hogy milyen szlengek hangzottak el az este folyamán, melyeket részben magyaráznak a fent ismertetett változóim vagy szempontjaim, vagyis a nem, az egyetemi karok és az alkohol mennyisége, minősége. A letisztult eredményeket azonban későbbre tartogatom, először lássuk, hogyan alakult a másik este!

A második estén való részvételt nem előzte meg nagy tervezés, szinte az utolsó pillanatban kaptam meghívást. Az egyik felsőbb éves barátom hívott meg az összejövetelre, amely az előzővel ellentétben nem szerdán, hanem szombaton került megrendezésre. Bár egy-két évvel idősebb korosztályról volt szó, az első alkalomhoz hasonlóan, a fiúk és a lányok aránya kiegyenlített volt, viszont itt kisebb létszámban voltunk jelen, az este különböző részeitől függően 7-10 embert kell érteni résztvevők száma alatt. A cél itt is az alapozás volt, mivel a házibuli után átmentünk egy szórakozóhelyre. A résztvevők körülbelül nyolc és kilenc óra között érkeztek, de volt olyan is, aki később jött, illetve aki nem maradt végig.

Érdekes különbség, hogy a második házibuli helyszíne nem annyira meghatározó, sokkal inkább a barátság tartja össze a társaságot. Azonban részben magyarázat a dologra, hogy a szomszédok kevésbé tolerálják az ilyesfajta szórakozást, így ritkán, és akkor is előzetes

bejelentéssel szerveznek visszafogott mulatozásokat. Kiderült, hogy a résztvevők rendkívül változatos helyszíneken szoktak szórakozni vagy éppenséggel melegíteni, a kávézók, kocsmák világában járatosak, és ha az időjárás lehetővé teszi parkokban, játszótereken töltik el idejüket, beszélgetnek és alkoholt fogyasztanak.

A résztvevők közül mindenki egyetemista volt, néhányan csoporttársak, azonban akadtak más egyetemi karokról érkezők is, így szerencsére a megfigyelési koncepciómon nem kellett változtatni, ráadásul nagyszerűen összehasonlíthatóvá vált a két este, az előzetesen kidolgozott témáknak és magyarázó változóknak köszönhetően. Italok és fogyasztás tekintetében itt is az egyetemista attitűd dominált, nem a minőség volt az elsődleges, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy többféle italt lehetett fogyasztani, ilyenek voltak a vodka, whiskey, Unicum, pezsgő és különféle sörök. Úgy gondolom, érdemes leírni, hogy az egyik résztvevő lány nagyon finom és ízletes koktélokot kevert, amely már-már a hedonizmus határát súrolta, pláne ha figyelembe vesszük az egyetemisták alkoholfogyasztásának alacsony minőségi kritériumait. Jól látszott, hogy egy összeszokott társaságról van szó, akik nagyon jó hangulatban tudják mulatni az időt.

A szóba kerülő témákat természetesen figyelgettem, hogy ezek vonalán tudjam összehasonlítani az elhangzó szlenget a másik házibuli alanyai által produkált eredményekkel. Kezdetben inkább „semleges” vagy könnyed témák kerültek előtérbe, illetve az alkohollal kapcsolatos kijelentések töltötték ki a csendet. Már itt is megfigyelhető volt egy-két nem mindennapinak nevezhető kifejezés. Az idő múlásával és a különféle alkoholok pusztításával előkerült a politika, amely egy jelentékenyebb időintervallumot szakított ki magának az estéből. Később természetesen jöttek a fiús-lányos témák, a nagy csajozásokról, nagy fiúzásokról szóló történetek, amelyek esetében úgy éreztem, hogy nem először mesélt történetekről van szó, a társaságban jelenlévők nagy része előre tudta, hogy mi fog következni, sőt, ugratták is egymást a kalandosabbnál kalandosabb történetekkel.

Szóba került az egyetemi élet, mint téma, amely kapcsán érintőlegesen a kultúra, még inkább a kulturális fogyasztás is felszínre tört. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy bár nem tudtam szlenget megfigyelni, viszont jól látszott, az egy-két év különbség a két megfigyelt társaság között, ugyanis a második esetben megfigyeltek sokkal inkább tartják fontosnak ezeket a dolgokat, valamint érettebben gondolkodnak a témáról. A témák az este végére egybefolytak, amely nem feltétlenül az elfogyasztott alkoholmennyiséggel van egyenes összefüggésben (azonban mindenképpen jó indikátora), hanem a kialakuló 2-3 fős csoportok nem tették lehetővé a további megfigyelést, nyilván igyekeztem mindegyik beszélgetésben hosszabb-rövidebb ideig részt venni, azonban a feladat lehetetlennek

bizonyult. Összességében azonban úgy gondolom, hogy hasznosan telt el mindkét este, sikerült szlenget gyűjteni, sőt, azokat témák mentén csoportokba rendezni. A következőkben ezeket szeretném bemutatni, valamint a két házibuli eredményeit összehasonlítani.

Két rendszer alapján szedem csokorba az elhangzott jellegzetes kifejezéseket vagy szlenget. Egyrészt az esték folyamán szóba kerülő témák alapján, vagyis a futball, politika, férfi-nő közötti kapcsolat, tanulás, kultúra, másrészt pedig a független, vagy magyarázó változók, tehát a nem, egyetemi kar és az alkohol mennyisége/minősége szempontjából. Szeretném megjegyezni, hogy sok esetben nehéz volt eldönteni, hogy mennyiben az egyetemisták sajátja a pont elhangzó kifejezés, ezért lehetnek hibák vagy pontatlanságok a prezentált eredményekben. Az első szempontrendszer szerinti eredményeket a következő táblázatban prezentálom:

Jellegzetes kifejezések, szlengek, témák szerinti felosztásban

Szóba került témák		Elhangzó jellegzetes kifejezések, szlengek	
1. házibuli	2. házibuli	1. házibuli	2. házibuli
futball	-	laszti, spori, letérdel, erőtéljes szóviccelés a játékosok neveivel, pl. minden pénzét Drogba fekteti	-
politika	politika	kampi-progi, budmilltáskás, bajnok	lepapíroz, Nokia-doboz,
férfi-nő közötti kapcsolat	férfi-nő közötti kapcsolat	csaj, srác, intézés, kapcsi	szűr, úszik, rámegy
tanulás	tanulás	fless, koalázik	belenget, szenya
kultúra	kultúra	lájkol, Alföldis	strasszos, jobbágy

A kifejezések a felsorolt témák kapcsán hangzottak el, azonban nem kizárólag ebben a kontextusban értelmezhető az összes. Úgy gondolom, hogy egy-két fogalom jelentését tisztáznunk kell. Voltak számomra is új fogalmak, ezek jelentését vagy utólag megkérdeztem,

vagy utánanézttem szótárban. A letérdel, azt jelenti, hogy megtorpan, megtörik a lendület. Éppen akkor hangzott el, amikor futballmeccs közben az amúgy is vezető csapat belőtte a második gólját, ebben a pillanatban a hátrányban lévő csapat „letérdelt”.

A következő nagy téma a politika, ahonnan szerintem érdemes kiemelni néhány kifejezést. Az első ilyen a „kampi-progi”, egyszerű rövidítésről van szó (kampány program). Az egyik lány szájából hangzott el a kifejezés, miközben önfeledten érvelt álláspontja mellett. A „budmilltáskás” kifejezés számomra is ismeretlen volt, mint később kiderült azt jelenti, hogy akit illetnek vele, alacsonyabb társadalmi rétegbe tartozik, és az iskolából megmaradt hátizsák szemlélteti a kicsinyességét és jelentéktelenségét. A bajnok kifejezés egyszerű, a párt élén álló személyeket szimbolizálja. A lepapíroz és a Nokia-doboz kifejezések a korrupciót pendítik meg. Míg az első kifejezés a dokumentáció általi valóság elferdítésére utal, a Nokia-doboz meghonosítását Hagyó Miklós érdemei közé lehet sorolni, amely a korrupcióra tesz leheletfinom utalást.

A férfi-nő kapcsolat témamegjelölés lehetett volna pontosabb is, azonban a fogalmak alapján úgy gondoltam, hogy tanácsosabb tágabbra hagyni a kategóriát. Az intézés kifejezés azt jelenti, hogy szerez magának egy lányt vagy egy fiút vagy szórakozóhelyen, véletlenszerűen, vagy külső segítő által. A szűr, úszik, rámeleg szleng az udvarlás erőteljesebb formáját hivatottak kifejezni. Általában alkoholos bódultság alatt történő folyamatokról van szó. A „szűr”-nek árnyaltabb értelmezése is létezik, hiszen itt a kommunikáción van a hangsúly, a szöveg minőségére, helytállására, poénosságára is utalhat.

A tanulás kapcsán szintén érdekes és olykor mulatságos szlengekkel találhattam szemben magam. A „fless” elsősorban az élményben való részvételt jelenti, azonban használják a másnaposság során előforduló lassúság, valamint az ekkor tapasztalható körülöttünk lévő dolgok normálistól eltérő értékelésére. A „koalázik” kifejezés egyértelműen az egyetemisták sajátja. Akkor fordul elő, amikor huzamosabb ideig nem csinál semmit valaki, csak egyik helyről átvándorol a másikra, hogy ott is hemperegjen egy kicsit. Konkrét cél nélkül mulatja az idejét. A „belenget” kifejezés a túl nagy elvárásokat jelenti, amelyeket nem mindig könnyű teljesíteni. A „szenya” az egyes tárgyakkal előforduló akadályokba ütközést, valamint az alapos vizsgáztató jelzőjeként értelmezhető.

A kultúra kapcsán is úgy gondolom, hogy meg kell magyarázni néhány szlenget. Talán ez volt az a kategória, ahol az elhangzó kifejezések más témakörbe is beleillettek volna, viszont megfigyelésem egyik szempontja az volt, hogy milyen téma kapcsán hangzanak el az ominózus kifejezések. A „lájkol” azt jelenti, hogy kedvel, szeret valakit/valamit. Az „Alföldis” kifejezés a színész, rendező és igazgatóra, és az ő politikai beállítottságára,

valamint „túlzott liberalizmusára” utal. A strasszos kifejezés az elismerendő személyt jelöli, aki példaként áll a társadalom előtt. A jobbágy pedig a faragatlanságot vagy közönségességet fedí.

Sokféle kifejezés hangzott el, gyakran nem egyértelmű, hogy ezek mennyiben az egyetemisták sajátjai, viszont mindenképpen használatban vannak. Igyekeztem témák szerint rendezni a fogalmakat, azonban nyilvánvalóan vannak átfedések. Az igazán izgalmas összefüggések viszont még csak most következnek, hiszen a szlengeket érdemes megvizsgálni a másik megfigyelési szempontom alapján is, vagyis a nem, egyetemi kar és a fogyasztott alkohol mennyisége és minősége szempontjából. A nemmel kapcsolatos összefüggéseket a következő táblázatban mutatom be:

Megfigyelt szlengek nemek szerinti eloszlása

Férfi	laszti, spori, letérdel, budmilltáskás, bajnok, Nokia-doboz, intézés, szűr, rámegey, fless, koalázik, Alföldis
Nő	kampi-progi, lepapíroz, csaj, srác, kapcsi, úszik, belenget, szanya, lájkol, strasszos, jobbágy

A kifejezéseket első elhangzásuk szempontjából soroltam be, vagyis, hogy fiú vagy lány használta először a kifejezést, ennek értelmében átfedések nincsenek. Egyértelműen látszik, hogy a sporttal kapcsolatos kifejezéseket a fiúk használták, a férfi-nő kapcsolathoz tartozó szlengeket viszont a lányok említették először. Ez a megállapítás a témák preferálására is utal.

Három egyetemi karról voltak résztvevők a házibulikon, az ezzel kapcsolatos összefüggéseket az alábbi táblázatban láthatjuk:

Megfigyelt szlengek egyetemi karok szerinti bontásban

Bölcsészettudományi Kar	budmilltáskás, bajnok, rámegey, fless, koalázik, Alföldis, lepapíroz, belenget
Természettudományi Kar	laszti, letérdel, intézés, szűr, úszik, szanya, jobbágy
Állam- és Jogtudományi Kar	spori, Nokia-doboz, kampi-progi, kapcsi, csaj, srác, lájkol, strasszos

Különösebben érdekes összefüggést nem vélek felfedezni. Azt elmondhatjuk, hogy a férfi-nő téma kapcsán elhangzott szlengeket nagyrészt az Állam- és Jogtudományi Karról érkezőknek köszönhetjük, viszont nagy valószínűséggel ennek egy nagyon egyszerű magyarázata van, mégpedig, hogy innen csak lányok érkeztek. A természettudományi Karhoz tartozó egyetemisták használták a focis szlengeket, viszont ennek is hasonlóan egyszerű a magyarázata, hiszen nagyrészt fiúk jöttek erről a karról, és ők nézték a meccset.

Végül pedig a legképlékenyebb kategorizálást mutatom be. Az elfogyasztott alkohol mennyisége/minősége kapcsán nehéz volt létrehozni a csoportokat. A problémát úgy oldottam meg, hogy megnéztem mi volt a felhozatal alkoholok terén, és ezután megpróbáltam elkülöníteni azokat. Az alkohol elfogyasztásának mennyiségét lehetetlen volt figyelemmel kísérni, ezért ezt kihagytam a szempontrendszerből, így redukálva le a dolgot a minőségre. A következő eredményre jutottam:

Megfigyelt szlengek fogyasztott alkohol minősége szerinti bontásban

Sör	fless, lepapíroz, laszti, letérdel, úszik, jobbágy , spori
Vörösboros kóla	koalázik, szűr, Nokia-doboz
Rövid (kommersz)	budmilltáskás, intézés,
Rövid (egyéb)	bajnok, rámegy,
koktél	Alföldis, belenget, szenya, kampi-progi, kapcsi, csaj, srác, lájkol, strasszos

A sörfogyasztók használták a futballal kapcsolatos szlengeket, ezen kívül még jól kirajzolódik, hogy a koktélfogyasztók mondták a férfi-nő kapcsolat szlengjeit. Az eredményt nagy valószínűséggel itt is a nem magyarázza.

Összefoglalás

Dolgozatomban az egyetemisták által használt szlengekkel és jellegzetes kifejezésekkel foglalkoztam. Az első részben igyekeztem áttekinteni a munkámmal kapcsolatos irodalmakat, valamint tisztázni a szleng fogalmát. Ezután a kialakulásáról, eredetéről írtam néhány sort,

majd a szleng és a kultúra kapcsolatát mutattam be. Az interakciós használat tárgyalása után szót ejtettem a szleng napjainkban való értelmezéséről, mibenlétéről.

Ezután a résztvevői megfigyelésem eredményeit mutattam be. Két házibuliban vettem részt, melyek során sikerült a kutatásomra vonatkozó, érdekes és értékes információkat gyűjteni. A megfigyelt és lejegyzett jellegzetes kifejezéseket csoportokba rendeztem. Kétféle szempontrendszerrel használtam a vizsgálatnál. Először, felmerülő témák szerinti bontásban láthattuk a szlengeket, majd a nem, egyetemi kar, és alkohol minősége szerinti kategóriákban. Kiderült, hogy létező jelenségről van szó, vagyis az egyetemisták igenis használnak ilyen jellegű kifejezéseket, sőt azt is kijelenthetjük, hogy a legkülönfélébb témákban is előfordulnak.

A másik kategorizálás eredményei is mindenképpen érdekesek. A nemek szerinti táblázatból például kiderül, hogy a lányok egyáltalán nincsenek hátrányban ilyen téren, nagyjából kiegyenlített arányról beszélhetünk. Úgy látszik, hogy a dolgozat elején feldolgozott irodalomból vett megállapítás igaz, vagyis mára eltűntek a szleng használatában megfigyelhető nemek közötti különbségek, nyoma sincs annak, hogy kizárólag a férfiak jellegzetes kifejezési eszköztáráról lenne szó.

Az egyetemi karok és az alkohol minősége szerinti bontásban, sajnos valószínűleg nagy magyarázó ereje van a nemnek, így messzemenő következtetéseket nem lehet levonni. Viszont a nagyjából egyenlő eloszlás szintén azt a megállapítást támasztja alá, miszerint az egyetemisták esetében a szleng használata jól megfigyelhető és létező jelenség. További érdemi következtetések levonásához újabb megfigyelések szükségesek, lehetőleg kibővített szempontrendszerrel. Érdeemes lenne további magyarázó változókat alkalmazni, amelyekkel értelmezni és árnyalni tudnánk a kapott eredményeket. Kezdetleges kutatásnak azonban úgy gondolom, hogy nem haszontalanok a jelenlegi eredmények sem, sőt, egy átgondoltabb, szélesebb körben alkalmazott, más mintavételi eljárással lebonyolított kutatásnak akár alapjául is szolgálhat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allen I. L.: Slang: Sociology. In: *The Encyclopedia of Language and Linguistics. Volume 7*. Editor-in-Chief R. E. ASHER. Coordinating Editor J. M. Y. SIMPSON. Oxford–New York–Seoul–Tokyo, Pergamon Press, 1994. 3960–4.
- V. Jelisztratov: Szleng és kultúra, Fenyvesi Anna, Kis Tamás, Várnai Judit Szilvia szerk. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1999.
- Szilágyi N. Sándor: A csoportjellegű szövegek, Fenyvesi Anna, Kis Tamás, Várnai Judit Szilvia szerk. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1999.